

Datum 24 november 2009
Referentie 1002201-0002.01
Auteurs Willem-Jan Adriaanssen, marktdomeinleider VO
& Jacomijn Feddes, adviseur

Benchmarkonderzoek **Exploitatiekosten Voortgezet Onderwijs 2008**

Voor niet-commerciële doeleinden is het vrij om deze rapportage als geheel of informatie uit deze rapportage te verspreiden of te delen met anderen, zolang Hevo vermeld wordt als bron. Voor commerciële doeleinden is schriftelijke toestemming van Hevo vereist.

DUURZAAM PRESTEREN

Hevo bv 's-Hertogenbosch . Telefoon 073-6 409 409 . Fax 073-6 410 118
info@hevo.nl . www.hevo.nl . ISO 9001-gecertificeerd . KvK Brabant 16029774 . BTW 0011.60.461.B01

Voorwoord

Voor u ligt het 'Benchmarkonderzoek Exploitatiekosten Voortgezet Onderwijs 2008'. Het onderzoek brengt de kosten en vergoedingen die samenhangen met de exploitatie van scholen bij elkaar. Het geeft daarmee een inzicht in de kosten en vergoedingen op verschillende onderdelen van de exploitatie. Daarnaast is te zien welke spreiding in de kosten er tussen scholen bestaat. Daarmee levert de benchmark nuttige informatie op, die scholen kunnen gebruiken bij hun bedrijfsvoering.

Ook belanghebbenden als ouders, medezeggenschapsraden en personeel zullen interesse hebben in dit soort gegevens. Daarom bevat het nu voorliggende onderzoek nuttige informatie die scholen ook bij hun verantwoording richting belanghebbenden kunnen gebruiken.

Het gaat hierbij om financiële kengetallen. Financiën staan regelmatig in de belangstelling. Berichten over (te) grote reserves en (forse) tekorten in de materiële instandhouding wisselen elkaar af. Helaas is het zo dat 'gegevensverzamelingen' in het Primair en Voortgezet Onderwijs niet altijd even goed toegankelijk zijn en er soms zelfs helemaal niet zijn. Daarom is het goed dat Hevo met dit en het vorige benchmarkonderzoek een start heeft gemaakt om de benodigde informatie te verzamelen.

In deze benchmarkrapportage wordt nader inzicht gegeven in de exploitatiekosten van de scholen in het Voortgezet Onderwijs over 2008. De indruk bestaat dat de vergoeding voor exploitatiekosten achterblijft bij de kosten. Alleen is niet helemaal duidelijk welke overige vergoedingen beschikbaar zijn tegenover de overige exploitatiekosten die scholen moeten maken. Dit onderstreept de noodzaak onderzoek te verbreden en verdiepen.

De waarde van dit soort onderzoeken neemt toe naarmate over meerdere jaren benchmarkgegevens kunnen worden verzameld en voldoende scholen deelnemen. Niet alleen worden daarmee de nodige incidentele uitschieters geneutraliseerd, maar ook kunnen dan bepaalde trends worden gesignaleerd. De VO-raad is blij met het initiatief van Hevo en vertrouwt erop dat dit onderzoek een vervolg zal krijgen.

Graag bevelen wij scholen aan om deel te nemen aan het vervolgonderzoek over het jaar 2009.

Nico van Zuylen
VO-raad

Inhoudsopgave

1.	Introductie	4
2.	Het onderzoek	5
2.1.	Exploitatiekosten en -vergoedingen	5
2.2.	De methodiek	7
2.3.	De steekproef	8
3.	De benchmark	10
3.1.	Benchmark totale steekproef: kosten en vergoedingen	10
3.2.	Benchmark per onderwijstype: kosten en vergoedingen	13
3.2.1.	AVO-scholen	13
3.2.2.	Brede Scholen Gemeenschappen	14
3.2.3.	Praktijkscholen	15
3.2.4.	VMBO-scholen	16
3.2.5.	Overzicht	17
3.3.	Benchmark totale steekproef: energie- en waterverbruik	18
4.	Conclusies en aanbevelingen	19
5.	Bijlage 1: dienstverlening Hevo	21

1. Introductie

Hevo

Hevo is een onderzoek-, advies- en projectmanagementbureau op het gebied van huisvesting en vastgoed. Een van onze specifieke aandachtsgebieden is onderwijshuisvesting; zowel primair als voortgezet en hoger onderwijs. Wij werken vanuit de filosofie dat branchekennis en marktkennis moeten worden gecombineerd om tot optimale oplossingen te komen. Het is niet voor niets dat wij een **kwaliteitsrichtlijn** onderwijshuisvesting hebben geschreven voor zowel het Primair Onderwijs, inclusief Brede Scholen, als het Voortgezet Onderwijs. In het proces om tot nieuwe of vernieuwde huisvesting te komen, bieden wij dienstverlening **van onderzoek en advies tot en met realisatie en gebruik**¹.

Aanleiding onderzoek

Door verandering van de wetgeving ligt de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van onderwijs-huisvesting tegenwoordig bij de scholen zelf. Uit onze (klant)contacten in het onderwijs en vanuit de landelijke pers hebben wij de afgelopen jaren gemerkt dat veel scholen er moeite mee hebben een sluitende exploitatie te realiseren. Veel scholen hebben dan ook de behoefte hun exploitatiekosten te vergelijken met collega-scholen. Helaas bestond er tot voor kort een gebrek aan kengetallen op dit gebied.

In 2008 heeft Hevo daarom een eerste onderzoek gedaan naar de exploitatiekosten van scholen in het Voortgezet en Primair Onderwijs. Resultaat van dit onderzoek was een benchmarkrapport dat zowel op hoofdlijnen als op onderdelen inzicht gaf in de exploitatiekosten en exploitatiebudgetten van scholen. Vanwege de grote interesse naar betrouwbare exploitatiegegevens van scholen, heeft Hevo dit onderzoek in 2009 herhaald. Voor u ligt het resultaat van dit vervolgonderzoek. Deze rapportage is gratis verkrijgbaar op www.hevo.nl.

Dankwoord

Bij het doen van ons onderzoek en het opstellen van deze rapportage heeft een aantal personen en instellingen medewerking verleend, waarvoor wij graag onze dank uitspreken:

- De heer Schraven van het Servicecentrum Scholenbouw.
- De heer Vromen van de Scholengroep Rijk van Nijmegen.
- Alle deelnemende scholen.
- VOS/ABB.
- De VO-Raad.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt eerst een toelichting gegeven op het begrip exploitatiekosten en worden de populatie en de werkwijze van dit onderzoek omschreven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een overzicht gegeven van de resultaten van het onderzoek. De rapportage wordt afgesloten met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van het onderzoek in hoofdstuk 4.

¹ Voor een overzicht van de dienstverlening van Hevo op het gebied van onderwijshuisvesting, zie bijlage 1. Wanneer u wilt weten wat wij specifiek voor uw huisvestingsvraagstuk kunnen betekenen, kunt u contact opnemen met Willem-Jan Adriaanssen op telefoonnummer 073-6409511 of met Jacomijn Feddes op telefoonnummer 073-6409482.

2. Het onderzoek

Met dit benchmarkonderzoek zijn de exploitatiekosten en de exploitatievergoedingen van scholen voor 2008 in kaart gebracht. In dit hoofdstuk wordt eerst een toelichting gegeven op het begrip exploitatiekosten en op de wijze waarop de exploitatiekosten en –vergoedingen zijn ingedeeld. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 een toelichting gegeven op de gehanteerde methodiek. In paragraaf 2.3 wordt deze methodiek gebruikt om een omschrijving te geven van een aantal kenmerken van de scholen waaruit de steekproef van dit onderzoek bestaat.

2.1. Exploitatiekosten en -vergoedingen

In de *N*ederlandse Norm (NEN 2632) worden exploitatiekosten gedefinieerd als alle terugkerende kosten die voortkomen uit het in eigendom hebben, in stand houden dan wel gebruiken van een gebouw. Hierbij wordt de volgende indeling gehanteerd:

1. Vaste kosten

Dit zijn de kosten die verbonden zijn aan het in eigendom hebben en gebruiken van het gebouw en bijbehorend terrein, waaronder rente en afschrijving, verzekeringen, publiekrechtelijke heffingen en huurkosten van bijvoorbeeld sport- en/of noodlokalen.

2. Energiekosten

De kosten van het energieverbruik van het gebouw. Deze kosten worden onderscheiden in kosten voor elektriciteit, verwarming en water.

3. Onderhoudskosten

Dit zijn de kosten die nodig zijn om het gebouw en het terrein kwalitatief in goede staat te houden, zodat de gebruiker goed kan functioneren. Het onderhoud heeft betrekking op bouwkundige voorzieningen, installaties en de vaste inrichting van het terrein. Er wordt onderscheid gemaakt tussen technisch onderhoud (preventief en correctief onderhoud) en schoonmaakonderhoud (binnenzijde en buitenzijde).

4. Administratieve beheerkosten

Kosten van de administratie die betrekking hebben op het beheer van het gebouw, zoals bemiddelingskosten, boekhouding en administratieve personeelskosten.

5. Specifieke bedrijfskosten

Dit zijn de kosten die voortkomen uit het functioneren van het bedrijf in het gebouw, bijvoorbeeld de kosten voor bewaking en beveiliging.

Deze kosten zijn alle gebouwgebonden en daarmee sluit deze indeling niet goed aan op de dagelijkse praktijk van het administreren van en rapporteren over exploitatiekosten en –vergoedingen in het onderwijs. In de onderwijspraktijk vallen namelijk ook de kosten die voortkomen uit het functioneren van de organisatie in het gebouw onder de exploitatiekosten. Deze organisatiegebonden exploitatiekosten bestaan uit:

1. Middelen, inrichting, inventaris, ICT.
2. Specifieke organisatiekosten (onder andere administratie, receptie, catering, repro en vervoer).

Vanuit praktisch oogpunt is de categorisering conform de NEN 2632 voor dit onderzoek dan ook losgelaten. In plaats daarvan is de wijze van administratie van scholen als uitgangspunt genomen. Door het ministerie van OCW is een richtlijn opgesteld die scholen dienen te volgen bij het opstellen van hun boekhouding en jaarverslagen. Aan de kostenkant is een indeling gemaakt conform de posten zoals die zijn opgenomen in de Staat van Baten en Lasten (SvBL) uit deze richtlijn:

1. Afschrijvingen (4.2 SvBL).
2. Huur (4.3.1 SvBL).
3. Verzekeringen (4.3.2 SvBL).
4. Onderhoud (4.3.3 SvBL).
5. Energie en water (4.3.4 SvBL).
6. Schoonmaakkosten (4.3.5 SvBL).
7. Heffingen (4.3.6 SvBL).
8. Overige huisvestingslasten (4.3.7 SvBL).
9. Overige lasten (4.4 SvBL).

Hierbij wordt het volgende opgemerkt:

- De meeste deelnemende scholen schrijven niet af op hun gebouw; daarom beslaat de post afschrijvingen vooral de afschrijving op inventaris en (ICT-)apparatuur.
- Onder overige lasten vallen 'administratie- en beheerslasten', 'inventaris, apparatuur en leermiddelen', 'dotatie overige voorzieningen' en 'overige'. Het blijkt onmogelijk om uit deze post te filteren welke kosten daadwerkelijk exploitatiekosten volgens de NEN 2632 zijn.
- Alleen de kosten die gemaakt worden door de scholen zijn opgenomen in dit onderzoek. De exploitatiekosten die de gemeente maakt, zoals verzekeringen, zijn niet opgenomen.

De inkomsten in het Voortgezet Onderwijs bestaan uit het budget dat door het ministerie van OCW wordt toegekend voor personeel (salarissen) en het budget voor materiële instandhouding van het gebouw en de school. Deze mi-vergoeding wordt berekend conform de methodiek van Centrale Financiën Instellingen (CFI) en is afhankelijk van het aantal leerlingen per schoolsoort, het aantal leerjaren en eventuele toeslagen en vaste bedragen per school. De mi-vergoeding wordt opgedeeld in drie hoofdgroepen:

1. Schoonmaak.
2. Onderhoud gebouw en terrein.
3. Overige exploitatie (zowel gebouw- als organisatiegebonden kosten).

Vanwege de verschillende indelingen aan de kostenkant en de inkomstenkant, is het alleen voor de onderdelen 'schoonmaak' en 'onderhoud gebouw en terrein' mogelijk om een zuivere vergelijking van de exploitatiekosten en -budgetten te maken.

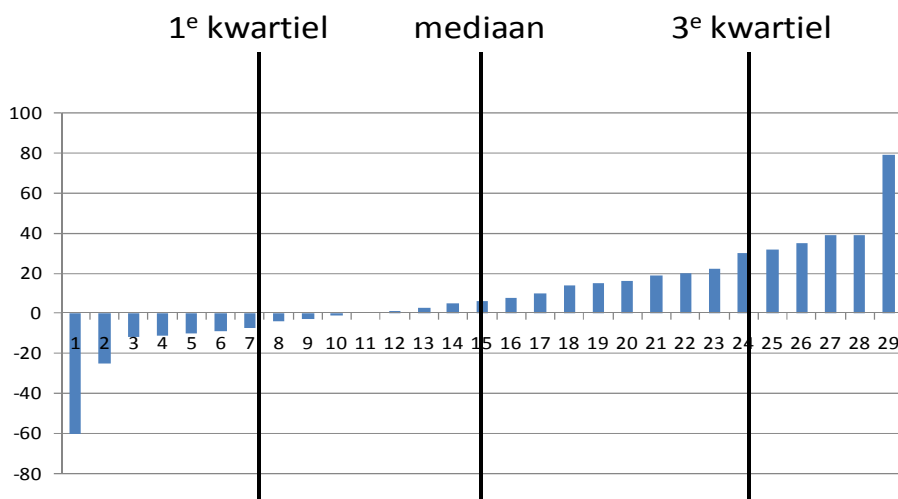
Naast deze reguliere inkomsten hebben sommige scholen nog aanvullende inkomsten in de vorm van verhuur van gebouw of (sport)lokalen, ouder- en leerlingbijdragen, subsidies van onder andere (lokale) overheid en kantine-inkomsten e.d.

In dit onderzoek zijn de additionele, niet-genormeerde inkomsten niet betrokken.

2.2. De methodiek

De deelnemende scholen hebben een vragenlijst ontvangen, die zij digitaal hebben ingevuld en aangeleverd aan Hevo. In de toelichting op de vragen is getracht zo specifiek mogelijk te zijn, ter voorkoming van onduidelijkheden over de toekenning van kosten aan een kostenpost. De aangeleverde data zijn gecontroleerd op compleetheid en waar nodig is contact gezocht met de betreffende school ter verduidelijking van de data².

Om de exploitatiekosten en –vergoedingen voor scholen onderling vergelijkbaar te maken, zijn ze gerelateerd aan het brutovloeroppervlak (bvo) van de deelnemende scholen. Hieruit zijn kengetallen ontstaan, die zijn geanalyseerd volgens de kwartiel-methode. Dit wil zeggen dat er per gegevensgroep een geordende reeks wordt gemaakt van de laagste waarde tot en met de hoogste waarde. Vervolgens wordt deze reeks opgedeeld in vier gelijke delen; de kwartielen. Van iedere reeks wordt telkens de waarde weergegeven die op de eerste 25% van de reeks ligt (eerste kwartiel), de waarde die op 50% van de reeks ligt (de mediaan) en de waarde die op 75% van de reeks ligt (derde kwartiel):

Er is bewust voor gekozen geen gemiddelden op te nemen in de benchmark, omdat gemiddelden een vertekend beeld kunnen geven wanneer er sprake is van extreme waarden (zoals de eerste en de laatste uitschieter in de bovenstaande reeks), vooral wanneer er sprake is van een kleine steekproef. Met de kwartielmethode wordt een duidelijk kader gegeven waaraan scholen hun eigen kengetallen kunnen toetsen.

² Ondanks de uitgevoerde controles en nagestreefde nauwkeurigheid kan Hevo onmogelijk garanderen dat de gegevens die voor de analyses gebruikt zijn ook juist zijn. Het blijft de verantwoordelijkheid van de deelnemende schoolinstellingen om de juiste gegevens aan te leveren. Hevo is op geen enkele wijze verantwoordelijk voor de gevolgen van het gebruik van de gegevens uit deze benchmarkrapportage.

2.3. De steekproef

In het schooljaar 2007-2008 waren er in totaal 647 scholen voor Voortgezet Onderwijs³. Aan dit onderzoek hebben 59 scholen deelgenomen, wat betekent dat er sprake is van een betrouwbare steekproef, die ruim 9% van de gehele populatie beslaat. Het gaat hier echter wel om een niet-aselecte steekproef, waardoor een bias kan ontstaan vanwege specifieke redenen van de besturen en scholen om deel te nemen aan het onderzoek. Vanwege deze bias kunnen de resultaten in dit rapport niet zomaar als representatief beschouwd worden voor de hele populatie; zij geven slechts een indicatie.

De onderstaande tabel vormt een beschrijving van de steekproefpopulatie, zowel van het totaal als van de verschillende soorten VO-scholen die hebben deelgenomen. Hierbij gebruiken wij de volgende afkortingen:

- AVO: Algemeen Voortgezet Onderwijs; één vestiging voor VWO, HAVO en VMBO-tl.
- BSG: Brede Scholen Gemeenschap; vestiging voor VWO, HAVO en VMBO-compleet.
- Praktijk: één vestiging voor praktijkonderwijs.
- VMBO: één vestiging voor VMBO-compleet.

Beschrijving van de steekproef	Totaal	AVO	BSG	Praktijk	VMBO
Aantal deelnemende scholen	59	17	28	5	9
Aantal scholen met doordecentralisatie	11	5	2	-	4
Totaal aantal leerlingen	74.193	17.691	50.102	1.114	5.286
Totaal aantal fte	6.277	1.565	4.230	150	332
Totaal aantal m ² bvo	792.084	166.913	524.843	16.881	83.447

In de onderstaande tabel staat een aantal algemene kenmerken weergegeven van de totale steekproefpopulatie:

Kenmerken totale steekproef	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Leeftijd gebouw	24	35	49
Jaren na renovatie (25 scholen)	5	10	13
Aantal leerlingen	372	985	1575
Aantal fte	50	95	160
Aantal m ² bvo	6.619	10.974	16.208
Aantal m ² bvo per leerling	9,04	11,32	14,12

Wat opvalt, is dat het gebouwenbestand van de deelnemende scholen behoorlijk oud is, zeker wanneer in beschouwing wordt genomen dat een afschrijvingstermijn van 40 jaar voor schoolgebouwen gangbaar is. Een aantal scholen heeft sinds die tijd gerenoveerd, maar omdat dit niet om de gehele steekproef gaat, kunnen de waarden van de mediaan en de kwartielen niet zomaar vergeleken worden met de waarden 'leeftijd gebouw'.

Verder is uit deze tabel op te maken dat er een vrij grote variatie is in de omvang van de deelnemende scholen, zowel wat betreft aantal leerlingen als aantal fte en aantal vierkante meters bvo.

³ Bron: Kerncijfers 2004-2008, ministerie OCW, d.d. mei 2009.

Bovenstaande kenmerken zijn onderstaand ook per schooltype weergegeven. Bij het lezen van deze tabellen moet wel rekening worden gehouden met de vrij kleine omvang van de steekproef per schooltype, vooral wat betreft de praktijkscholen (5) en de VMBO-scholen (9).

Kenmerken AVO-scholen	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Leeftijd gebouw	32	47	55
Aantal jaar na renovatie (8 scholen)	9	11	15
Aantal leerlingen	281	1.103	1.520
Aantal fte	67	95	132
Aantal m ² bvo	7.200	9.996	12.499
Aantal m ² bvo per leerling	8,59	9,06	11,70

Kenmerken BSG-scholen	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Leeftijd gebouw	21	35	45
Aantal jaar na renovatie (13 scholen)	5	12	14
Aantal leerlingen	940	1.342	2.344
Aantal fte	90	143	254
Aantal m ² bvo	9.499	14.365	25.224
Aantal m ² bvo per leerling	9,64	11,07	12,72

Kenmerken Praktijkscholen	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Leeftijd gebouw	17	39	42
Aantal jaar na renovatie*			
Aantal leerlingen	183	224	249
Aantal fte	31	38	44
Aantal m ² bvo	3.046	3.364	3.500
Aantal m ² bvo per leerling	13,51	13,60	15,66

* geen accurate gegevens bekend

Kenmerken VMBO-scholen	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Leeftijd gebouw	26	28	30
Aantal jaar na renovatie*			
Aantal leerlingen	381	539	817
Aantal fte	43	50	60
Aantal m ² bvo	6.684	8.300	11.002
Aantal m ² bvo per leerling	13,54	16,22	20,41

* geen accurate gegevens bekend

Omdat het gaat om meer uniforme groepen en omdat de steekproefomvang kleiner is, worden de afstanden tussen de kwartielen kleiner, waardoor de verschillen tussen de schooltypen duidelijker worden. Wanneer de verschillende schooltypen per kenmerk vergeleken worden, vallen de volgende zaken op:

- De schoolgebouwen van de populatie VMBO-scholen zijn iets minder oud dan de gebouwen van de overige schooltypen.
- Het aantal leerlingen bij de VMBO- en de praktijkscholen ligt lager dan bij de BSG- en AVO-scholen. Bij deze laatste groep is er wel een vrij grote variatie in leerlingenaantallen.
- Het aantal fte van de praktijkscholen en de VMBO-scholen is laag ten opzichte van de BSG- en AVO-scholen.
- De omvang van het schoolgebouw in aantal vierkante meter bvo van de praktijkscholen is erg laag vergeleken met de overige schooltypen; de omvang van de schoolgebouwen van de BSG-scholen in aantal vierkante meter bvo is juist relatief groot.

3. De benchmark

In dit hoofdstuk wordt de daadwerkelijke benchmark met betrekking tot de exploitatiekosten en exploitatievergoedingen weergegeven. In paragraaf 3.1 gaat het om de resultaten van de gehele steekproef, in paragraaf 3.2 worden de resultaten per schooltype gepresenteerd. Tot slot wordt in paragraaf 3.3 aandacht geschonken aan het energie- en waterverbruik van de deelnemende scholen.

Wanneer een school de eigen exploitatiekosten en -vergoedingen wil toetsen aan deze benchmark, dan is het te adviseren om eerst te bepalen in welke mate de eigen kenmerken van de school overeenkomen met de kenmerken van de scholen in de steekproef zoals deze in het vorige hoofdstuk genoemd zijn (zoals de omvang van de school in aantal vierkante meters bvo en het aantal leerlingen). Daarnaast is het bij de benchmark van de VMBO- en de praktijkscholen goed om de omvang van de steekproef zelf in beschouwing te nemen.

3.1. Benchmark totale steekproef: kosten en vergoedingen

In de onderstaande tabel worden allereerst de benchmarkgegevens van de verschillende exploitatiekosten per vierkante meter bvo van alle deelnemende VO-scholen weergegeven. Daarnaast worden in de onderste regels van de tabel ook de totale exploitatiekosten per vierkante meter bvo, de totale exploitatiekosten per leerling en het percentage van de totale inkomsten weergegeven.

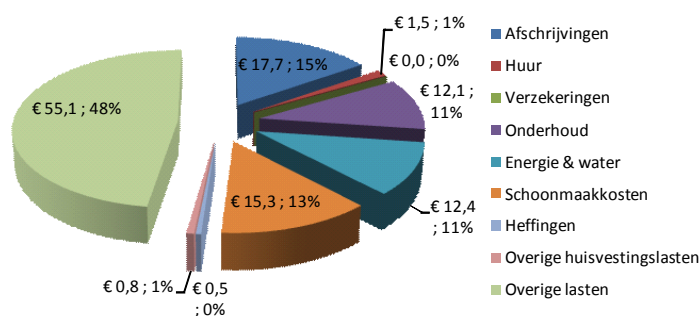
VO-scholen exploitatiekosten per m2 BVO	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Afschrijvingen	€ 13,4	€ 17,7	€ 23,1
Huur	€ 0,4	€ 1,5	€ 3,6
Verzekeringen	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Onderhoud	€ 9,2	€ 12,1	€ 18,4
Energie & water	€ 10,5	€ 12,4	€ 14,9
Schoonmaakkosten	€ 13,1	€ 15,3	€ 18,2
Heffingen	€ 0,4	€ 0,5	€ 0,8
Overige huisvestingslasten	€ 0,0	€ 0,8	€ 5,4
Overige lasten	€ 36,9	€ 55,1	€ 69,3
Totale exploitatielasten per m2 bvo	€ 98,5	€ 123,6	€ 154,0
Totale exploitatielasten per leerling	€ 1.008,3	€ 1.339,3	€ 1.862,8

Wat opvalt aan dit overzicht is dat er een groot verschil bestaat in de omvang van de verschillende kostensoorten. Om aan te geven in welke verhouding deze kosten tot elkaar staan en welk deel zij uitmaken van de totale kosten, is een cirkeldiagram gemaakt van de verhouding van de mediaan van elke kostensoort tot het totaal (zie volgende pagina).

Uit dit diagram blijkt dat de overige lasten een zeer groot deel uitmaken van het totaal. Zoals besproken in hoofdstuk 2, zijn de overige lasten een verzameling van onbenoemde kosten en daarmee lastig onderling te vergelijken.

Naast de overige lasten zijn vooral afschrijvingen, energie en water, schoonmaak en onderhoud grote kostenposten. Overigens geldt voor deze laatste dat er een groot verschil is tussen het eerste en het derde kwartiel, wat wil zeggen dat de omvang van deze kosten per school nogal kunnen variëren.

Mediaan exploitatiekosten VO-scholen per m2 bvo

Naast inzicht in de exploitatielasten, is het ook interessant om inzicht te hebben in de verhouding tussen de exploitatielasten en de daarvoor ontvangen vergoedingen.

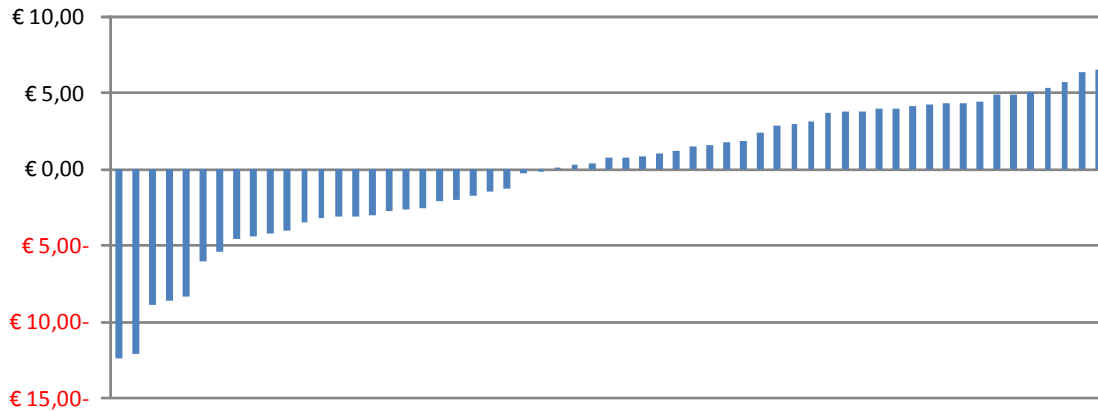
In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het exploitatieresultaat; het verschil tussen de ontvangen exploitatievergoedingen en de uitgegeven exploitatiekosten; zowel per hoofdgroep van de ontvangen mi-vergoeding (schoonmaak, technisch onderhoud en overig) als in totaal per vierkante meter bvo en per leerling.

VO-scholen vergoeding versus exploitatiekosten	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Percentage totale exploitatiekosten tov totale inkomsten	15,4%	17,4%	21,2%
Vergoeding minus kosten schoonmaak per m ² bvo	€ 3,8	€ 0,7	€ 3,1-
Vergoeding minus kosten technische onderhoud per m ² bvo	€ 5,0	€ 1,1	€ 6,0-
Vergoeding minus kosten overige lasten per m ² bvo	€ 24,6-	€ 45,1-	€ 77,0-
Vergoeding minus kosten totaal per m ² bvo	€ 25,8-	€ 44,9-	€ 82,3-
Vergoeding minus kosten totaal per leerling	€ 238,9-	€ 535,1-	€ 1.020,2-

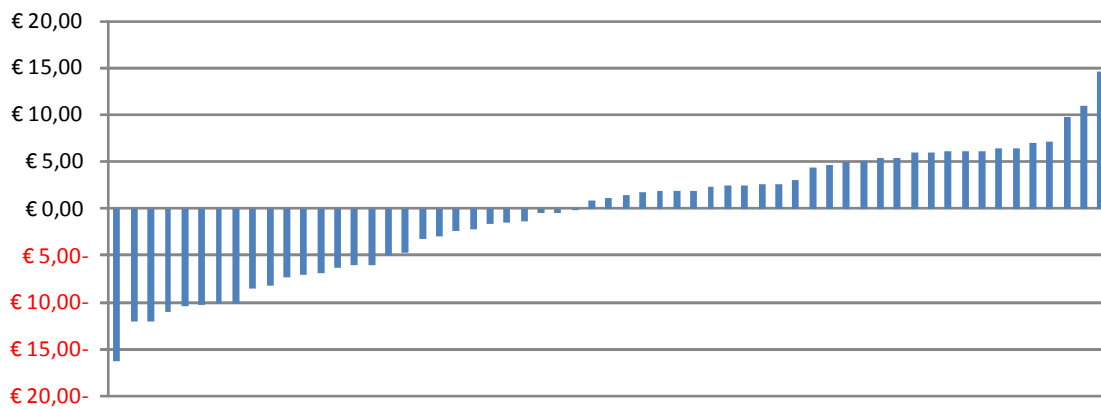
Uit deze tabel blijkt duidelijk dat alle deelnemende scholen een negatief resultaat hebben wat betreft het verschil tussen de ontvangen exploitatievergoedingen en de gemaakte exploitatiekosten per vierkante meter bvo. Dit tekort wordt met name veroorzaakt door de post overige lasten.

In de onderstaande reeksen die gemaakt zijn van de exploitatieresultaten per kosten-/vergoedingensoort is dit duidelijk zichtbaar.

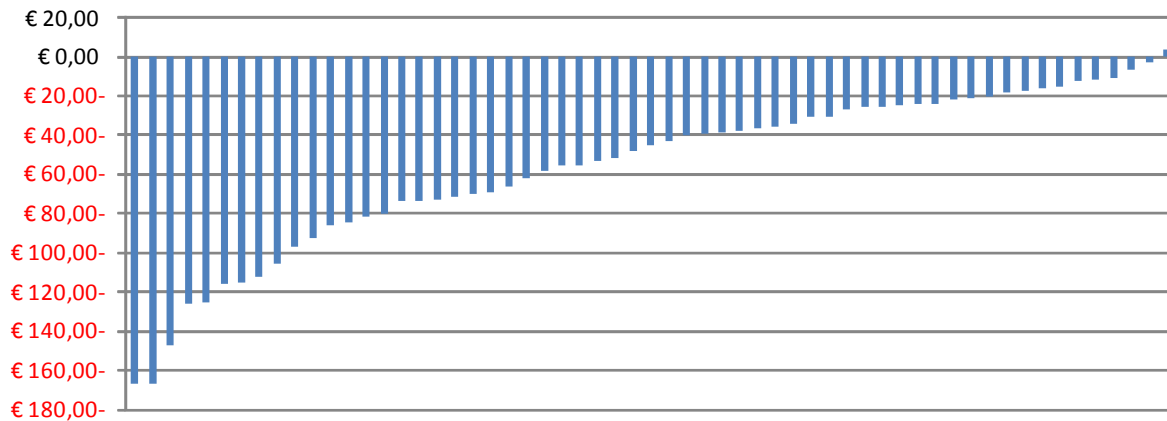
Resultaat schoonmaak per m2 bvo

Resultaat onderhoud gebouw en terrein per m2 bvo

Resultaat overige exploitatie per m2 bvo

3.2. Benchmark per onderwijstype: kosten en vergoedingen

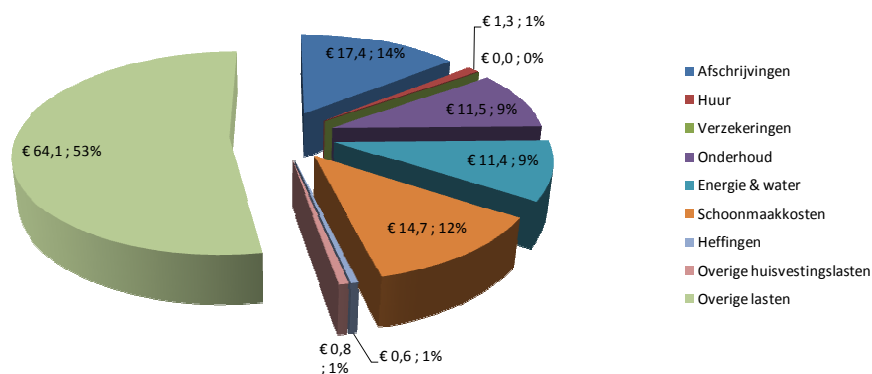
De gegevens zoals die in de vorige paragraaf zijn opgenomen, zijn ook per onderwijstype opgesteld. De resultaten daarvan treft u in deze paragraaf.

3.2.1. AVO-scholen

AVO-scholen exploitatiekosten per m2 BVO	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Afschrijvingen	€ 15,5	€ 17,4	€ 19,2
Huur	€ 0,4	€ 1,3	€ 2,8
Verzekeringen	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Onderhoud	€ 9,4	€ 11,5	€ 19,2
Energie & water	€ 10,2	€ 11,4	€ 15,2
Schoonmaakkosten	€ 12,1	€ 14,7	€ 17,9
Heffingen	€ 0,4	€ 0,6	€ 0,9
Overige huisvestingslasten	€ 0,0	€ 0,8	€ 11,5
Overige lasten	€ 44,4	€ 64,1	€ 84,3
Totale exploitatielasten per m2 bvo	€ 106,0	€ 145,0	€ 174,7
Totale exploitatielasten per leerling	€ 1.041,6	€ 1.300,0	€ 1.831,8

De verhouding tussen de omvang van de verschillende kostenposten van de AVO-scholen is ongeveer gelijk aan die van de steekproef als geheel. Wat echter opvalt, is dat de post overige lasten vijf procentpunten hoger ligt dan bij de steekproef als geheel:

Mediaan exploitatiekosten AVO-scholen per m² bvo

Het exploitatieresultaat van de AVO-scholen, zoals weergegeven op de volgende pagina, vertoont over het algemeen hetzelfde beeld als dat van de steekproef als geheel (zie onderstaande tabel). Wat afwijkt van dit beeld is dat de mediaan van het resultaat van de post technisch onderhoud voor AVO-scholen negatief is, terwijl deze waarde voor de gehele steekproef nog positief is.

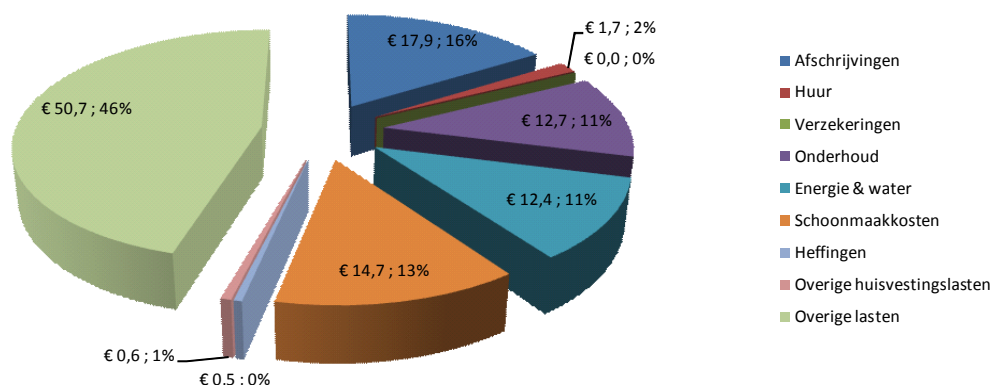
AVO-scholen vergoeding versus kosten	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Percentage totale exploitatiekosten t.o.v. totale inkomsten	16,4%	18,2%	21,8%
Vergoeding minus kosten schoonmaak per m ² bvo	€ 4,3	€ 3,7	€ 1,2-
Vergoeding minus kosten technische onderhoud per m ² bvo	€ 6,1	€ 0,2-	€ 7,4-
Vergoeding minus kosten overige lasten per m ² bvo	€ 42,7-	€ 71,5-	€ 97,1-
Vergoeding minus kosten totaal per m ² bvo	€ 32,8-	€ 69,0-	€ 103,8-
Vergoeding minus kosten totaal per leerling	€ 281,7-	€ 681,4-	€ 1.087,1-

3.2.2. Brede Scholen Gemeenschappen

BSG-scholen exploitatiekosten per m ² BVO	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Afschrijvingen	€ 13,6	€ 17,9	€ 24,1
Huur	€ 0,4	€ 1,7	€ 3,0
Verzekeringen	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Onderhoud	€ 9,7	€ 12,7	€ 16,3
Energie & water	€ 10,5	€ 12,4	€ 14,8
Schoonmaakkosten	€ 13,3	€ 14,7	€ 18,2
Heffingen	€ 0,4	€ 0,5	€ 0,8
Overige huisvestingslasten	€ 0,0	€ 0,6	€ 3,6
Overige lasten	€ 37,1	€ 50,7	€ 63,6
Totale exploitatielasten per m ² bvo	€ 96,9	€ 114,7	€ 133,5
Totale exploitatielasten per leerling	€ 960,9	€ 1.172,2	€ 1.562,6

Wat opvalt aan de omvang van de verschillende posten bij de BSG-scholen, is dat de post overige lasten hier juist iets minder groot is in vergelijking met de steekproef als geheel:

Mediaan exploitatiekosten BSG-scholen per m² bvo

Het overallbeeld van het exploitatieresultaat van de BSG-scholen is ongeveer hetzelfde als dat van de gehele steekproef. In tegenstelling tot de AVO-scholen is de mediaan van de kostenpost technisch onderhoud echter wel positief:

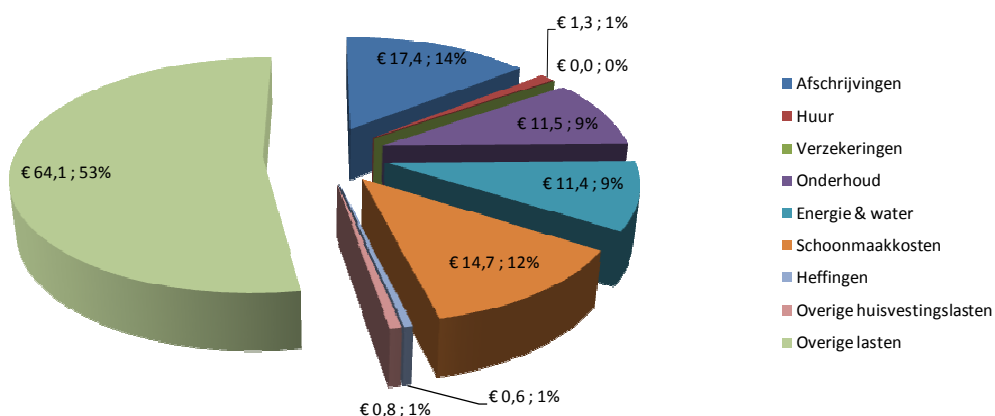
BSG-scholen vergoeding versus kosten	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Percentage totale exploitatiekosten t.o.v. totale inkomsten	15,0%	16,7%	21,1%
Vergoeding minus kosten schoonmaak per m ² bvo	€ 3,2	€ 1,0	€ 2,7-
Vergoeding minus kosten technische onderhoud per m ² bvo	€ 4,5	€ 1,6	€ 3,0-
Vergoeding minus kosten overige lasten per m ² bvo	€ 24,5-	€ 36,9-	€ 69,4-
Vergoeding minus kosten totaal per m ² bvo	€ 23,7-	€ 31,4-	€ 69,8-
Vergoeding minus kosten totaal per leerling	€ 205,8-	€ 342,1-	€ 843,1-

3.2.3. Praktijkscholen

Praktijkscholen exploitatiekosten per m ² BVO	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Afschrijvingen	€ 15,2	€ 15,2	€ 20,4
Huur	€ 0,3	€ 0,7	€ 6,6
Verzekeringen	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Onderhoud	€ 8,5	€ 11,0	€ 14,0
Energie & water	€ 9,6	€ 13,1	€ 20,3
Schoonmaakkosten	€ 17,4	€ 17,7	€ 18,0
Heffingen	€ 0,5	€ 0,5	€ 0,7
Overige huisvestingslasten	€ 0,4	€ 1,6	€ 7,4
Overige lasten	€ 76,7	€ 80,9	€ 100,2
Totale exploitatielasten per m ² bvo	€ 148,6	€ 166,2	€ 174,0
Totale exploitatielasten per leerling	€ 1.857,0	€ 2.259,6	€ 2.725,4

Zoals gezegd, gaat het bij de praktijkscholen om een kleine steekproef (slechts 5 deelnemende scholen). De verhouding tussen de verschillende kostenposten vertoont overigens wel hetzelfde beeld als de steekproef als geheel:

Mediaan exploitatiekosten praktijkscholen per m² bvo

Uit onderstaande tabel blijkt dat het exploitatieresultaat van de post schoonmaak bij meer dan 75% van de deelnemende praktijkscholen negatief is. Dit in tegenstelling tot de steekproef als geheel, waar deze post in ieder geval tot en met de mediaan uit de rode cijfers blijft:

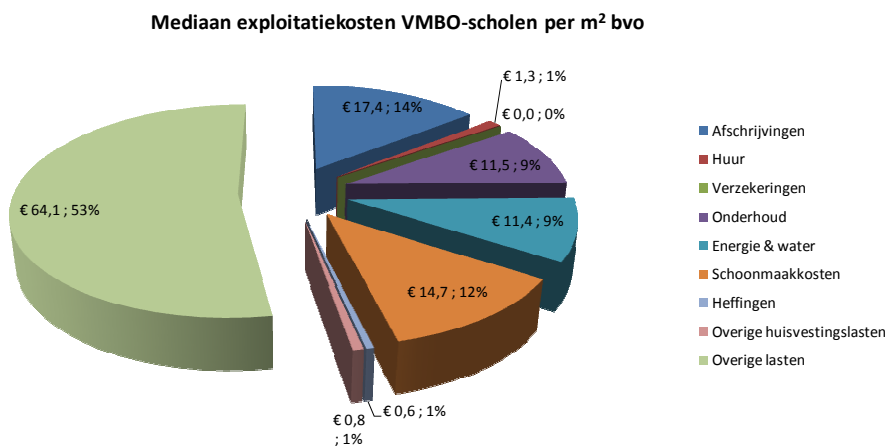
Praktijkscholen vergoeding versus kosten	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Percentage totale exploitatiekosten t.o.v. totale inkomsten	15,9%	18,9%	19,6%
Vergoeding minus kosten schoonmaak per m ² bvo	€ 2,1-	€ 3,2-	€ 6,0-
Vergoeding minus kosten technische onderhoud per m ² bvo	€ 6,0	€ 2,6	€ 4,7-
Vergoeding minus kosten overige lasten per m ² bvo	€ 55,5-	€ 84,4-	€ 92,5-
Vergoeding minus kosten totaal per m ² bvo	€ 51,9-	€ 75,2-	€ 93,1-
Vergoeding minus kosten totaal per leerling	€ 648,1-	€ 1.023,1-	€ 1.458,0-

3.2.4. VMBO-scholen

VMBO scholen exploitatiekosten per m2 BVO	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Afschrijvingen	€ 10,8	€ 18,5	€ 25,9
Huur	€ 0,4	€ 1,5	€ 5,8
Verzekeringen	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Onderhoud	€ 8,7	€ 16,0	€ 20,2
Energie & water	€ 11,7	€ 13,5	€ 13,7
Schoonmaakkosten	€ 13,4	€ 15,3	€ 16,3
Heffingen	€ 0,3	€ 0,5	€ 0,8
Overige huisvestingslasten	€ 0,2	€ 2,9	€ 8,4
Overige lasten	€ 32,2	€ 36,1	€ 39,0
Totale exploitatielasten per m2 bvo	€ 89,6	€ 99,2	€ 124,8
Totale exploitatielasten per leerling	€ 1.339,3	€ 1.779,4	€ 2.025,1

Ook de steekproef van de VMBO-scholen is klein, slechts 9 deelnemende scholen. Vergeleken met de overige onderwijssoorten en de steekproef als totaal, valt op dat de onderhoudskosten per vierkante meter bvo bij de deelnemende VMBO-scholen erg hoog zijn.

Wat betreft de relatieve omvang van de kostenposten, vertoont ook deze steekproef hetzelfde beeld als de steekproef als geheel:

Evenals bij de praktijkscholen, is het exploitatieresultaat van de post schoonmaak bij meer dan 75% van de deelnemende VMBO-scholen negatief:

VMBO-scholen vergoeding versus kosten	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
Percentage totale exploitatiekosten t.o.v. totale inkomsten	17,4%	19,3%	21,4%
Vergoeding minus kosten schoonmaak per m ² bvo	€ 0,2-	€ 2,5-	€ 4,2-
Vergoeding minus kosten technische onderhoud per m ² bvo	€ 4,6	€ 1,1	€ 7,1-
Vergoeding minus kosten overige lasten per m ² bvo	€ 11,5-	€ 24,3-	€ 39,6-
Vergoeding minus kosten totaal per m ² bvo	€ 8,7-	€ 32,8-	€ 44,9-
Vergoeding minus kosten totaal per leerling	€ 189,4-	€ 535,1-	€ 727,9-

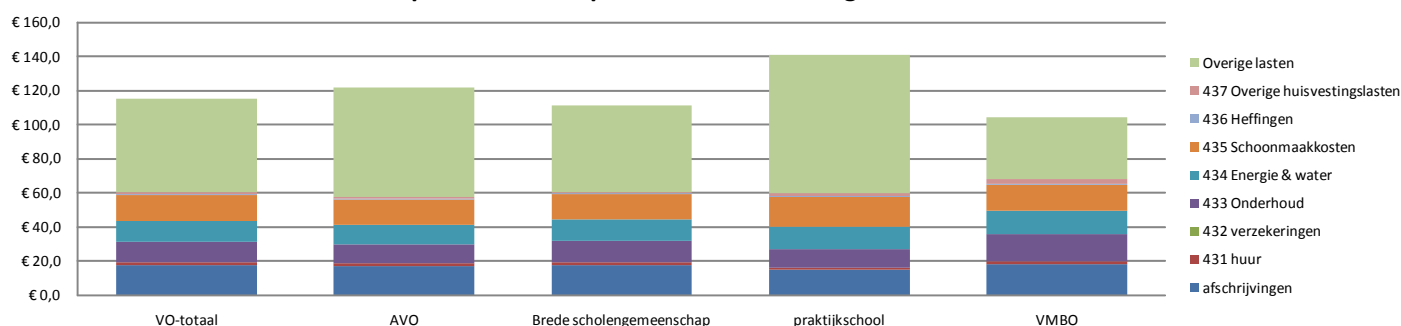
3.2.5. Overzicht

Ter vergelijking zijn in de onderstaande tabel de medianen van de verschillende kostenposten per schooltype weergegeven. Per post wordt ook de procentuele afwijking van de mediaan van het schooltype ten opzichte van de steekproef als geheel weergegeven.

exploitatiekosten per m2 BVO	VO-totaal	AVO	% verschil VO-AVO	BSG	% verschil VO-BSG	Praktijk	% verschil VO-praktijk	VMBO	% verschil VO-VMBO
Afschrijvingen	€ 17,7	€ 17,4	1,8%	€ 17,9	-1,1%	€ 15,2	14,0%	€ 18,5	-4,7%
Huur	€ 1,5	€ 1,3	17,2%	€ 1,7	-10,0%	€ 0,7	53,2%	€ 1,5	0,0%
Verzekeringen	€ 0,0	€ 0,0		€ 0,0		€ 0,0		€ 0,0	
Onderhoud	€ 12,1	€ 11,5	5,7%	€ 12,7	-4,3%	€ 11,0	9,4%	€ 16,0	-31,4%
Energie & water	€ 12,4	€ 11,4	7,6%	€ 12,4	0,0%	€ 13,1	-6,1%	€ 13,5	-8,8%
Schoonmaakkosten	€ 15,3	€ 14,7	4,1%	€ 14,7	4,1%	€ 17,7	-15,2%	€ 15,3	0,0%
Heffingen	€ 0,5	€ 0,6	-9,6%	€ 0,5	2,3%	€ 0,5	3,7%	€ 0,5	-2,9%
Overige huisvestingslasten	€ 0,8	€ 0,8	-1,6%	€ 0,6	16,7%	€ 1,6	-110,3%	€ 2,9	-273,8%
Overige lasten	€ 55,1	€ 64,1	-16,4%	€ 50,7	7,9%	€ 80,9	-46,8%	€ 36,1	34,4%
Totale exploitatielasten per m2 bvo	€ 123,6	€ 145,0	-17,3%	€ 114,7	7,2%	€ 166,2	-34,4%	€ 99,2	19,8%
Totale exploitatielasten per leerling	€ 1.339,3	€ 1.300,0	2,9%	€ 1.172,2	12,5%	€ 2.259,6	-68,7%	€ 1.779,4	-32,9%

In de onderstaande grafiek staat tevens weergegeven wat de verhouding is van de verschillende kostenposten ten opzichte van het geheel.

Exploitatiekosten per m2 BVO naar categorie VO-school

Uit deze grafiek blijkt duidelijk dat deze verhouding bij alle schooltypen min of meer gelijk is en dat de post overige lasten voor alle schooltypen de grootste kostenpost is. Wat hierbij opvalt, is dat de post overige lasten voor de praktijkscholen een stuk groter is dan voor de overige schooltypen. Het is mogelijk dat dit veroorzaakt wordt door de omvang van de kleine steekproef van de praktijkscholen.

3.3. Benchmark totale steekproef: energie- en waterverbruik

In de vorige twee paragrafen is de financiële kant van de exploitatie van VO-scholen behandeld. Daaruit is gebleken dat energie- en waterverbruik een van de grootste exploitatiekostenposten is. Het is echter niet alleen vanuit financieel oogpunt interessant om naar energie- en waterverbruik te kijken. De laatste jaren is immers het besef groeiende dat het behoud van het klimaat en het gebruik van grondstoffen zowel landelijk als mondiaal onder grote druk staan en dat het van belang is om ons energie- en waterverbruik terug te dringen. De overheid heeft dan ook een aantal stimuleringsmaatregelen in het leven geroepen die het ook voor scholen interessant maken om hier een bijdrage aan te leveren.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het energie- en waterverbruik van de VO-scholen uit het voorliggende benchmarkonderzoek en uit het benchmarkonderzoek van 2007:

Energie en waterbruik VO-scholen	N	1e kwartiel	mediaan	3e kwartiel
2008				
Verbruik elektra in kWh per m ² bvo	N=47	30	32,9	39
Verbruik gas in m ³ per m ² bvo	N=47	8	10,1	13
Verbruik water in m ³ per m ² bvo	N=47	0,19	0,21	0,35
2007				
Verbruik elektra in kWh per m ² bvo	N=25	32,9	39,6	43
Verbruik gas in m ³ per m ² bvo	N=16	7,6	8,2	11,2
Verbruik water in m ³ per m ² bvo	N=25	0,14	0,18	0,21

Wat allereerst opvalt, is dat zowel bij het onderzoek van 2007 als bij het onderzoek van 2008 er een vrij grote groep van deelnemers is die niet beschikt over de eigen verbruiksgegevens. Daarnaast blijkt dat het verbruik van gas en water in 2008 hoger ligt dan in 2007. Het elektriciteitsverbruik is juist lager.

4. Conclusies en aanbevelingen

Het doel van het benchmarkonderzoek is vooral dat scholen hun eigen exploitatiegegevens kunnen vergelijken met die van collega-scholen en aan de hand van deze vergelijking kunnen bezien of er aanleiding is om de situatie te optimaliseren. Desondanks zijn er zaken die opvallen wanneer de gegevens uit het vorige hoofdstuk worden geanalyseerd en die de moeite van het vermelden waard zijn:

- Wat betreft de exploitatie zijn voor alle typen VO-scholen de grootste kostenposten:
 - Afschrijvingen.
 - Onderhoud.
 - Schoonmaak.
 - Energie en water.
 - Overige lasten.

Met name de post overige lasten is erg groot; deze ligt over het algemeen rond 50% van het totaal en bij AVO- en praktijkscholen zelfs nog hoger.

- Alle scholen hebben een negatief exploitatieresultaat. De oorzaak van dit negatieve exploitatieresultaat ligt met name bij het verschil in de ontvangen mi-vergoeding voor overige exploitatie en de uitgaven voor overige lasten. Omdat de overige inkomsten van scholen echter niet in dit onderzoek zijn meegenomen, aangezien deze inkomsten per school uit verschillende bronnen afkomstig zijn en daardoor geen uniform vergelijkbare groep vormen, wil dit niet per se zeggen dat alle scholen ook daadwerkelijk een exploitatietekort hebben.

Omdat zowel de vergoeding als de kosten niet verder gedefinieerd zijn, is het helaas onmogelijk duidelijk aan te geven waarom het tekort zo groot lijkt.

- Hoewel het resultaat van de overige lasten duidelijk het zwaarst drukt op het negatieve exploitatieresultaat, blijkt het voor veel scholen ook moeilijk om hun onderhouds- en schoonmaakkosten te dekken met de daarvoor bestemde vergoedingen. Vooral het negatieve schoonmaakresultaat van het merendeel van de deelnemende VMBO- en praktijkscholen is opvallend.
- Een vrij groot deel van de deelnemende scholen van zowel dit benchmarkonderzoek als het benchmarkonderzoek over 2007 heeft geen goed zicht op de eigen gegevens ten aanzien van energie- en waterverbruik.

Bovenstaande zaken leiden tot de conclusie dat er nog veel te winnen valt op het gebied van exploitatie en de kennis daarover. Zo is het aan te bevelen om beter inzicht te krijgen in de eigen verbruiksgegevens, door het contact tussen de nutsbedrijven en de school te verbeteren.

Daarnaast is het aan te bevelen om de administratieve verwerking van vergoedingen en kosten beter op elkaar te laten aansluiten. Om vervolgens te kunnen sturen op exploitatie, is het van belang dat er meer en betrouwbaarder gegevens beschikbaar komen om de eigen exploitatie aan te toetsen. Het jaarlijks herhalen van dit benchmarkonderzoek met een groter aantal deelnemers kan de betrouwbaarheid verhogen en bovendien de mogelijkheid bieden tot het maken van trendanalyses.

Wanneer u interesse heeft in deelname aan een vervolgonderzoek voor het jaar 2009, dan verzoeken wij u om contact met ons op te nemen op telefoonnummer 073-6409409 of via benchmark@hevo.nl.

Ook wanneer u opmerkingen op of suggesties voor dit benchmarkonderzoek heeft, of wanneer u ondersteuning wenst bij het verbeteren van uw exploitatie of huisvesting kunt u natuurlijk contact met ons opnemen. Vooral momenten als groot onderhoud, renovatie en nieuwbouw bieden een kans voor de structurele verbetering van de exploitatie, omdat juist op die momenten er mogelijkheden zijn om grote stappen te maken. Hevo ondersteunt u graag in deze levensduurbenadering van uw huisvesting.

5. Bijlage 1: dienstverlening Hevo

Zoals in de introductie al omschreven, is Hevo expert op het gebied van huisvesting. Al meer dan 25 jaar begeleiden wij onze opdrachtgevers bij hun huisvestingsvraagstukken, onder andere op het gebied van onderwijs, sport, zorg, wonen, veiligheid en hulpverlening. Onze dienstverlening beslaat het volledige huisvestingstraject; van voorbereidend onderzoek tot en met realisatie en nazorg.

Hierbij treft u een globaal overzicht van onze dienstverlening. Huisvesting is echter altijd maatwerk. Wanneer u geïnteresseerd bent in wat wij voor u en uw specifieke vraagstuk(ken) kunnen betekenen, dan komen wij graag een keer langs om de mogelijkheden te onderzoeken. Voor een afspraak kunt u contact met ons opnemen op telefoonnummer 073-6409409. Meer informatie is verkrijgbaar via www.hevo.nl.

Onderzoek en advies

Hevo kan voor u diverse soorten onderzoek verrichten, zoals:

- Haalbaarheidsstudies.
- Locatiestudies.
- Scenariostudies.
- Inpassingsplannen.
- Duurzaamheidsberekeningen.
- Strategisch vastgoedadvies.
- Opstellen Programma van Eisen (zowel ruimtelijk en functioneel als technisch).
- Financiële vastgoedanalyse (investerings- en exploitatieberekeningen).
- BeSeF: procesmanagement op weg naar gezamenlijke huisvesting.
- Exploitatieadvies.
- Mogelijkheden met betrekking tot doordecentralisatie.

Proces- en projectmanagement

Hevo heeft ervaring met alle in Nederland bekende ontwerp- en bouworganisatievormen, zoals:

- Bouwmanagement.
- PPS-light.
- Integraal Ontwerpmanagement.
- Integraal Projectmanagement.
- Etc.